

"רעידת אדמה מדאיגה אותי יותר מטילים"

אל"מ צביקה צורן, מפקד מחוז חיפה בפיקוד העורף, חושש יותר מתרחיש של רעידת אדמה מאשר ממלחמה, בעיקר בגלל היעדר התרעה והחשש שכוחות החירום לא יוכלו להגיע לסייע. במקרה של מלחמה הוא מאשר שמספר הטילים שיפול על חיפה עלול להיות גדול בהרבה מאשר במלחמת לבנון השנייה, אבל אומר שאמצעי ההגנה כיום הם יעילים יותר.

13.10.17 08:04

מאת: שושן מנולה

מלחמת לבנון השנייה בקיץ 2006 הותירה צלקות קשות בחיפה. הטילים הרבים ששוגרו לעבר העיר גרמו להרוגים, לפצועים ולהרס של בתים ומוסדות ציבור. כחלק מהמסקנות שלאחר המלחמה הפריד הצבא את מחוז חיפה ממחוז הצפון בפיקוד העורף, ובשנת 2012 נחנכה מפקדת המחוז במשכנה החדש ליד קיבוץ החותרים. גבולותיה נקבעו ממכון דוד (רפא"ל) בצפון ועד חדרה בדרום, ובמזרח עד בית שאן. בשנת 2015 מונה אל"מ צביקה צורן כמפקד המחוז לאחר שנים רבות שבהן כיהן בתפקידים בכירים בחיל השריון, בזרוע היבשה ובעוצבת הגליל.

לקראת סיום חגי תשרי, רגע לפני שהעורף חוזר לשגרת יומו, ביקשנו מצורן להתייחס לאיומים השונים המרחפים מעל ראשה של חיפה והאזור. התברר לנו שדווקא רעידות האדמה מטרידות את מנוחתו יותר מהטילים, אבל גם זאת תוך שמירה על רוח חיובית ואמירה שממנה עולה שהמחוז בראשותו מוכן לכל תרחיש.

במלחמת לבנון השנייה נורו מאות טילים לעבר חיפה והיו כאן גם הרוגים. זה מה שמחכה לנו גם במלחמה הבאה אם תפרוץ?

"לפני הכל אני מאחל לנו שלא תהיה עוד מלחמה ושהיו לנו רק דברים טובים. יש לי שני בנים שמשרתים היום בצה"ל והשלישי מתגייס בקרוב. ארבעתנו נשרת במקביל בצה"ל. אבל אם תהיה מלחמה לא סתם אומרים שהעורף יהיה החזית. ההבדל בין 2006 לעכשיו הוא שאז לא היה בחיפה פיקוד עורף מחוזי. הוא נסגר וחיפה היתה תחת האחריות של מחוז הצפון. כיום יש ארבעה גדודי חילוץ ושני גדודים נוספים בקריות, וחיפה מובילה את התפישה של חלוקה לחבלים."

מהי תפישת החבלים?

"חיפה פרוסה כיום בשיטת החבלים, כמו למשל חבל העיר התחתית וחבל הכרמל. בכל חבל הקמנו מפקדה משולבת, אזרחית וצבאית, שיודעת לתת מענה לכל אירוע — החל מפיצוץ של צינור מים ועד לחילוץ. מאז שנת 2006 כל המחוז מתאמן ומאומן. אני לא אומר שלא יהיו כאן נפילות — כנראה שיהיו, גם

בתוך שטחים בנויים — אבל כיום העירייה מוכנה עם הרבה יותר אמצעים. עיריית חיפה היא רשות מצטיינת במוכנות לשעת חירום. הוקמו פה פלוגות סע"ר (סיוע עזרה ראשוני), ופיקוד העורף רכש עבורן עגלות חילוץ. זאת אומרת שיש לנו מענה. זו גם הפעם הראשונה שיש מה שנקרא תרחיש ייחוס לעורף. ב־2006 זה לא היה."

מה זה תרחיש ייחוס?

"תרחיש שאותו הצגתי בפני ראש העיר יונה יהב – הדמיה איך תיראה המלחמה הבאה. אמרתי לו מה יהיה מספר הטילים שייפלו בחיפה בימים הראשונים. העירייה הכינה לכך תוכנית והתאמנה לפיה."

כמה נפגעים יהיו לנו במכת הטילים הראשונה?

"אני לא יודע להגיד מה יהיה מספר הנפגעים או ההרוגים. אני יכול להעריך כמה נפילות יהיו בחיפה, אבל לא אחשוף את המידע הזה כאן."

יהיו יותר נפילות מאשר ב-2006?

"כן, יהיו יותר, אבל כיום מצבנו מבחינה הגנתית הוא טוב יותר. כתושב קיבוץ איילון בצפון אני כבר יודע שבמלחמה הבאה, אם תפרוץ, יפנו את הקיבוץ שלנו ואנחנו נעבור לקיבוץ מגידו, כלומר אני לא אופתע. העורף מתכונן וראשי הרשויות המקומיות מתכוננים. בעיריית חיפה הממונה על הביטחון הוא אל"מ במיל" יאיר זילברמן, והוא יודע את העבודה."

מה עם תוכנית פינוי למקרה של אסון המוני?

"הנחיות פיקוד העורף בחיפה קובעות שיש להישאר בבתים. לא יהיה לאן להתפנות כי כנראה רוב הארץ תהיה תחת אש. אתה לא רוצה להתפנות למקום עוד יותר גרוע. זה גם לא ישים לפנות 200,000 איש. ונניח שזה כן היה ישים, לאן נפנה את כולם — לאוהלים? אנשים מעדיפים את הבית שלהם. נכון, יהיו כמה ימים מורכבים בתחילת המלחמה, אבל לאחר מכן, אחרי שצה"ל יפעל, נושא הגנת העורף יהיה פחות מורכב."

נפילה בחיפה במלחמת לבנון השנייה. "כיום מצבנו מבחינה הגנתית הוא טוב יותר"

איך מגנים על עיר מטילים כשבתחומה נמצאים מפעלים שמייצרים ומאחסנים כמויות גדולות של חומרים מסוכנים? מהי מידה האחריות של פיקוד העורף לכך שהחומרים האלה עדיין כאן?

“פיקוד העורף הוא הפיקוד של האזרח והוא לא קובע אם יהיה פה מיכל אמוניה או לא. הוא כן צריך להגיד איך למגן אם יש מיכל אמוניה. הוא גם לא קובע אם יהיו פה איזוטנק או אונייה, רק איך ממגנים אותם. במלחמה אונייה צריכה להתנתק מכאן תוך שעה. היא צריכה להיות בעלת יכולת לדחוס את האמוניה בצנרת. בכל מקום בארץ כאשר קורה אירוע חומ”ס (חומרים מסוכנים; ש”מ) יש זמן תגובה. בחיפה באופן היסטורי החומ”ס הם בתוך האוכלוסייה. אנחנו לא יכולים להביא את הארי פוטר שיעשה הוקוס פוקוס ולא יהיו פה יותר חומרים מסוכנים. יש פה גם נמל ועוברים בו חומרים.”

אז מה אתם כן יכולים לעשות כדי שתושבי העיר לא יפגעו?

“הרגולטור קבע שבכל מפעל יש צוות חירום מפעלי שיודע לטפל בתקלות, ואת זה אנחנו בודקים. ניקח תרחיש שבו נפל טיל וקטע מצנרת נפגע ויש דליפה. מי שמטפל בזה הוא צוות החירום במפעל. כוחות כיבוי האש יודעים לתפעל אירוע כזה והם מנטרים את האזור ואומרים מה הסיכון. אם מדובר במצב חירום, כמו בזמן מלחמה, אנחנו נקבל את הפיקוד על האירוע. בסמכותנו להורות למפעלים להפחית את מלאי החומרים המסוכנים לפי מה שאנחנו חושבים לנכון. הפקודה הזו, שנקראת ‘חלב שקדים’, כבר ניתנה למפעלים ב-2006. הנמל השקיע במכולות ממוגנות למקרה של אירוע חומ”ס. בזמן אירוע ייקח הנמל את המכולות הללו באמצעות מנופים ויבנה מעין ערוגה שתעצור את האירוע. ומי השפיע על הנמל לרכוש את המכולות הללו? פיקוד העורף. מנכ”ל נמל חיפה מנדי זלצמן השקיע שבעה מיליון שקל ברכישת המכולות הללו, ולא מרצונו. לפיקוד העורף יש מערך חירום מסודר למקרה של אירוע חומ”ס, כולל תשדירי טלוויזיה בהנחה שהאזרח לא נמצא בתוך המפעל, מספיק שהוא יסתגר בבית ויסגור את החלונות, ותוך שלוש-ארבע שעות הטיפול באירוע יסתיים. אין ספק שמלחמה היא דבר לא נעים, אבל עם זאת, כשתושבי חיפה יישבו בממ”ד, כנראה שבבירות לא ישתו קפה.”

האם העורף יקבל התראה שהולכת לפרוץ מלחמה?

“גם אם לא תהיה התראה אנחנו יודעים לעבור מ-0 קמ”ש ל-100 קמ”ש בזמן קצר. אני מתרגל את זה המון וכך גם העירייה. בשריפה בשנה שעברה פתחה העירייה חמ”ל ומרכזי קליטה לתושבים ועבדה במשך כל שעות היממה לאורך כל השבוע. אף אחד לא הכין אותם לזה פרט לאימוני המוכנות למלחמה.”

לאן יפנו את החללים הרבים אם יהיו בעת מלחמה?

“בחיפה התר”ח (תחנת ריכוז חללים; ש”מ) היא באיצטדיון העירוני. החללים יאוחסנו שם במכולות קירור. מי שאחראית על התר”ח היא משטרת ישראל, ורק לפני חודשיים ביצענו תרגול תר”ח בחיפה. משהו זז בעורף, מאז 2006 מבינים שהעורף הוא חלק מרכזי בהתרחשות בזמן מלחמה, ולכן אנחנו מתרגלים.”

צורן. "גם אם לא תהיה התראה אנחנו יודעים לעבור מ-0 קמ"ש ל-100 קמ"ש בזמן קצר"

(צילום: רמי שלוש)

לא צריך לחפש את המפתח

בעירייה אמרו בעבר שלפי הנחיות פיקוד העורף המקלטים כבר אינם רלוונטיים. למה?

"המקלטים הם רלוונטיים מאוד והם גם מצילי חיים. אני לא מכיר מצב שבו הם לא היו נחוצים. אחד מהדברים הראשונים שעשה מפקד פיקוד העורף הנוכחי אלוף תמיר ידעי כשהוא נכנס לתפקיד — ולדעתי זה ישנה את העורף מקצה לקצה — היה בניית תוכנית התגוננות אזרחית לעורף. הוא איגם משאבים ממשרדים רבים ועכשיו אנחנו מטפלים בכל הקשור בהתגוננות ברשויות המקומיות — מבניית מרכזי הפעלה דרך הפעלת אתר החירום של העירייה ועד לרכישת ציוד ייעודי. חלק מהתוכנית הזו היא פתיחת המקלטים מרחוק, ואני מקווה שהיא תפעל כבר מהשנה הבאה. כבר לא יהיה צורך לחפש אצל מי המפתח כדי לפתוח את המקלט. כשיהיה אירוע ילחצו בחמ"ל או במקום אחר שהעירייה תבחר על כפתור, וכל המקלטים ייפתחו מרחוק. כל רשות מקומית בארץ אמורה להפריש מתקציבה בכל שנה סכום להג"א (הגנה אזרחית; ש"מ) למטרת שיפוץ מקלטים, לקיום כנסים ולטיפול במתנדבים. זמן ההתרעה בחיפה להגעה למקלט הוא דקה. בינואר 1991, בתקופת מלחמת המפרץ הראשונה, כשסדאם חוסיין ירה טיל כל הארץ צפרה ואנשים נכנסו בכל הארץ למרחבים המוגנים. רק לאחר זיהוי מקום הנפילה התירו לאנשים באזורים שלא נפגעו לצאת. היום המצב הוא שונה לגמרי. אנחנו מחולקים להרבה יותר אזורים, והדבר מסייע למקד את האזור שנפגע ולהתריע על הנפילה בפני הציבור הספציפי. בחיפה בשנת 2018, אם ישוגר טיל והוא יהיה בדרך לחבל העיר התחתית, תישמע רק שם אזעקה והציבור שם יידרש להגיע לממ"ד. מי שנמצא באותה העת למשל בחבל כרמל לא יצטרך ללכת לממ"ד, גם אם הוא שמע את האזעקה מהעיר התחתית. כך נצליח לשמר שגרה בחירום בצורה טובה יותר. הטכנולוגיה הזו כבר קיימת, ופיקוד העורף משקיע במערך ההתרעה שהוא ייחודי בעולם. בנוסף, פיקוד העורף רכש מאות צופרים ניידים למקרה של הפסקת חשמל."

האם אין בחיפה צופרים שפועלים בגז?

"כל הצופרים של פיקוד העורף בחיפה מחוברים לחשמל. אנחנו משקיעים במערך ההתרעה המון, כל הזמן. אנחנו לא יורדים מ-98 אחוזי כשירות. בכל ניסוי צפירה, אם אנחנו מקבלים תלונה שהצופר לא נשמע, הנושא נבדק. עם זאת, אני מדגיש שהצופר לא נועד למי שנמצא בבית, כי שם יש התרעה משלימה כמו טלוויזיה ורדיו. הצופר נועד למי שנמצא בחוץ. לפי הנחיות פיקוד העורף לשעת חירום, צריך שתהיה בבית שישיית בקבוקי מים כי ראינו בשריפה שכאשר אין חשמל קשה להעלות מים לבריכות שבמעלה ההר. בנוסף צריכים להיות פנס וטרנזיסטור על סוללות כדי שבמקרה שאין חשמל מי שנמצא בחבל מסוים

יוכל לשמוע שבחבל שלו הושמעה אזעקה. היום יש גם אפליקציה של פיקוד העורף לטלפונים ניידים שבה אפשר לבחור שני אזורי התרעה, והיא משמיעה אזעקה אם זוהתה נפילה בכיוון של האזורים שסומנו."

מנהרות הכרמל יכולות לשמש כמקלט בשעת חירום?

"מנהרות הכרמל לא מיועדות לשהיית אזרחים מכיוון שהאוורור שם אינו מספיק. אם היו רוצים שמנהרות הכרמל יהוו איזשהו מסתור היו צריכים לדאוג לזה בעת הבנייה."

למה הפסקתם את חלוקת מסכתו האב"כ? הן לא היו יעילות? הערך שלהן היה פסיכולוגי בלבד?
"המסכה היתה אפקטיבית מאוד. פיקוד העורף שייך לצבא והוא לא מנהל את המדינה. הקבינט והממשלה אימצו המלצות ועדה שקראה לאסוף את מסכות האב"כ, ופיקוד העורף התיישר לפי ההנחיה. אם הממשלה תחליט שהאיום השתנה ובעקבות זה המדיניות השתנתה, המסכות יחזרו."

צורן. "מנהרות הכרמל לא מיועדות לשהיית אזרחים מכיוון שהאוורור שם אינו מספיק"

"מאמין ביכולות שלנו"

בעבר מחוז חיפה של פיקוד העורף שכן בחיפה והיום הוא מחוץ לעיר. איך מנהלים הגנה על עיר גדולה כשאתה לא יושב בעיר?

"מפקדת נפת חוף שכוללת את חיפה נמצאת כרגע בנשר, ואני שואף להעביר אותה לחיפה. במצב חירום יעבוד המחוז לחיפה. אני חייב לומר שאפשר לדבר עד מחר על טילים, אבל רעידת אדמה מדאיגה אותי יותר והיא תרחיש הרבה יותר מורכב למדינת ישראל מאשר טילים."

למה הוא יותר מורכב?

"כי רעידת אדמה יכולה להתרחש בכל רגע בלי הכנה מראש. כמו כן יש פה אתגר גדול מאוד לגייס את הכוחות. במלחמה הכוחות נמצאים בבית וקוראים להם להתייצב. במקרה של רעידת אדמה יש סכנה שהם לא יוכלו להגיע. הצלת החיים נעשית ב-12 השעות הראשונות, ומי יגיע לסייע בשעות הללו? אזרחים, הרשות המקומית וחיילים שנצליח להביא."

אתה אומר שלא תהיה התרעה אם תתרחש רעידת אדמה?

"במקרה של רעידת אדמה יש שני גלים, שהשני מהם הוא ההרסני. התראה לגבי הגל המקדים תהיה לנו בבתי הספר. היום ברוב בתי הספר יש מערכת אזעקה שמתריעה כחצי דקה לפני רעידת אדמה ושמהפשרת לתלמידים לצאת החוצה מהמבנה. עם זאת, התרעה צונאמי תהיה מראש."

ומי שלא הספיק לצאת?

"צריך להיכנס לממ"ד ולהשאיר דלת פתוחה. אם אין ממ"ד אז יש להסתתר מתחת לשולחן או למשקוף, אבל זאת האופציה האחרונה."

אתה חושש מקטסטרופה?

"מה זאת אומרת חושש? אני קודם כל מאמין בעצמנו, ביכולות שלנו ובכוח של פיקוד העורף שנבנה פה. אני גם מאמין מאוד ברשויות המקומיות. ראש עיר אמנם לא נבחר בזכות היערכותו למצב חירום, אבל הוא משקיע בזה כי הוא מבין שדברים יכולים לקרות במשמרת שלו"